

8. Леонідова О.О. Зміст та особливості адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у сфері телекомунікацій / О.О. Леонідова // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – Х.: Магістр, 2008. – № 2 (34). – С. 446–451.
9. Кисельова Ю. Чи є в Україні расова нетерпимість та ксенофобія? / Ю. Кисельова // Українська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/03/26/3401832/>
10. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.

УДК 339.543

ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ: ДЖЕРЕЛО НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ?

Романенко В.В., здобувач

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Статтю присвячено питанню формування новітньої джерельної бази нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Зроблено висновок про неприпустимість унормування в акті податкового законодавства відносин щодо застосування нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: податковий кодекс, нетарифне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, перелік, акт.

Романенко В.В. НАЛОГОВЫЙ КОДЕКС УКРАИНЫ: ИСТОЧНИК НЕТАРИФНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ? / Национальный университет «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», Украина

Статья посвящена вопросу формированию новейшей источниковой базы нетарифного регулирования внешней торговли. Сделан вывод о недопустимости фиксации в акте налогового законодательства отношений по применению нетарифных методов регулирования внешней торговли.

Ключевые слова: налоговый кодекс, нетарифное регулирование, внешнеэкономическая деятельность, перечень, акт.

Romanenko V.V. TAX CODE OF UKRAINE: IS IT A SOURCE OF NON-TARIFF REGULATION OF FOREIGN TRADE? / National university of "Law academy of Ukraine named after Yaroslav Mudry", Ukraine

The article is devoted to the formation of up-to-date source base of non-tariff regulation of foreign trade. The conclusion about the inadmissibility of recording in the tax act the relations on application of non-tariff methods of foreign trade regulation is made.

Key words: tax code, non-tariff regulation, foreign economic activity, list, act.

Процеси кодифікації вітчизняного законодавства відбуваються вкрай складно через низку причин об'єктивного і суб'єктивного характеру. У їх числі прагнення будь-що одержати кодифікований акт, асинхронність ухвалення нових кодексів й поточних нормативно-правових актів, неврахування думки фахівців, перманентні й непрозорі лобістські процедури, порушення правил нормотворчої техніки та багато інших. Не став виключенням, нажалю, Податковий кодекс України. Будучи актом не лише податкового, а й митного законодавства, він, з одного боку, унормовує відносини, що давно цього потребували, з іншого – містить неоднозначні правові положення вже на рівні понятійного апарату

Учені звернули свою дослідницьку увагу на вади основного кодифікованого акта в галузі оподаткування. Критичні зауваження висловлено й щодо фіксації в ньому поняття засобів нетарифного регулювання. Так, Прокопенко В.В. й Крущук О.С. прямо вказують на те, що «засоби нетарифного регулювання згідно зі ст.1 Податкового кодексу аж ніяк не підпадають під сферу дії цього кодексу» [1, 61] й запропонували вилучити п.14.1.16 з нього й передбачити в новому Митному кодексі України норму, «в якій би містився перелік засобів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності» [1, 61].

Водночас, автори наукових досліджень податкового й митного регулювання не надають достатньої аргументації справедливому загалом висновку щодо неприпустимості невиправданої «конвергенції» кодифікованих актів податкового й митного законодавства. Зокрема, не провадиться аналіз предмета регулювання першого і другого.

На основі доктринального тлумачення базових приписів основного кодифікованого акта в галузі оподаткування аргументувати тезу щодо того, що сам по собі факт віднесення його до джерел митного законодавства не дає підстав безсистемно й усупереч предмету регулювання закріплювати терміни й поняття, які позначають явища та процеси, що відбуваються в перебігу переміщення товарів через митний кордон.

Цілком зрозумілим і виправданим є, так би мовити, конвергенція податкового й митного законодавства. Йдеться не про семантичну близькість термінів «податок» і «мито». Тривалий час останнє визначено в Законі України «Про Єдиний митний тариф» саме як податок (небезспірне твердження, на думку Дмитрик О.О., яка розглядає мито як «один з головних видів митних платежів і виступає у формі обов'язкового внеску, стягнутого митними органами» [2, 334], й стверджує, що «умовний характер мита (перетинання митного кордону) не дозволяє віднести його до податків» [2, 335]). Йдеться про зафіксовані чинним законодавством цілком предметні ознаки. Наприклад, з одного боку, надання митній декларації статусу податкової, з іншого – встановлення як обов'язкового реквізиту податкової накладної коду товару згідно з УКТ ЗЕД (ст.201 Податкового кодексу України).

Утім, умовно кажучи, конвергенція (лат. *convergere* – наближатися, сходитися) [3, 175] не означає взаємне поглинання, конверсію (лат. *conversio* – перетворення, зміна) [4, 258], як можемо це спостерігати на прикладі основного кодифікованого акта в галузі податкового регулювання.

Отже, у п.61 ч.1 ст.14 Податкового кодексу України до заходів нетарифного регулювання віднесено: (1) ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій; (2) застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україну; (3) процедура реєстрації зовнішньоекономічних контрактів; (4) процедуру видачі ліцензій на право імпорту, експорту – спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; (5) дозвільна система служби експортного контролю; (6) сертифікація товарів, що ввозяться в Україну; (7) дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю; (8) реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок; (9) застосування державного пробірного контролю [5].

Для чого в понятійний апарат кодифікованого акта включено дане визначення поняття? Звернемося до першоджерела – ст.1 Податкового кодексу України, якою окреслено сферу його дії.

Отже, згідно з ч.1 ст.1 даний закон регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Із наведеного, хіба що віднесенням до предмета відання кодексу, визначення компетенції контролюючих органів можна було б пояснити дефініцію заходів нетарифного регулювання в ньому. Проте годі шукати в кодексі, наприклад, норму, яка би фіксувала повноваження Державної пробірної служби України як органу державного контролю. Такий її статус закріплено статусним нормативно-правовим актом: Указом Президента від 13.04.2011 № 461/2011 [6]. Не знайти в Податковому кодексі України й приписи щодо контрольних фіскальних повноважень органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю.

Із ч.2 ст.1 Податкового кодексу України впливає його мета – визначити правила оподаткування товарів або послуг, що переміщуються через митний кордон України, крім

оподаткування ввізним (імпортним) митом або вивізним (експортним) митом, які встановлюються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи.

Проте заходи нетарифного регулювання і є тим інструментом держави, не пов'язаним із податками і зборами, точніше вони відіграють для тих суто допоміжну роль і не мають у чистому вигляді фіскального характеру. Так, єдиний збір не може перевищувати вартість витрат, пов'язаних із здійсненням митного при транзиті вантажів і транспортних засобів, санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного контролю вантажів і транспортних засобів, та витрат, пов'язаних з відновленням автомобільних доріг (ст.2 Закону України «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України» [7]).

Частиною 3-ою статті 1 Податкового кодексу України вказано на комплекс суспільних відносин, що виникають із приводу стягнення податкового боргу (окремий випадок примусового платежу) та одного з видів внесків: «Цей Кодекс не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», з банків, на які поширюються норми розділу V Закону України «Про банки і банківську діяльність», та погашення зобов'язань зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». І перший, і другий юридичний факт аж ніяк не можна навіть умовно віднести до питань нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Можливо, автори кодексу виходили з тієї позиції, що нетарифні заходи є інструментом податкового регулювання? Словник економічних термінів таким чином означає термін податкового регулювання – «заходи непрямого впливу на економіку, економічні та соціальні процеси шляхом зміни виду податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зниження або підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету» [8]. В Економічній енциклопедії читаємо таке: податкове регулювання – це комплекс заходів у податковій сфері (зміна ставок оподаткування, надання податкових пільг, скасування певних видів податків та ін.), за допомогою яких держава впливає на процес перерозподілу національного доходу в інтересах окремих класів, соціальних верств, а також на інвестиції, науково-технічний розвиток, економічне зростання та ін. [9, 770]. Мета нетарифного регулювання – обмежити вільну торгівлю між країнами [10, 334], врегулювати експорт чи імпорт [11, 107], значно вужча від цілей податкового регулювання, а найважливіші завдання, розв'язувані за його допомогою на макро- та мікрорівні є також відмінними [12, 144-146]. Тож, будучи не пов'язаними зі ставками оподаткування чи податковими пільгами, нетарифні заходи не можуть бути віднесені до інструментів податкового регулювання. Напевне це слугувало причиною того, що автори коментаря до Податкового кодексу України оминули увагою, щоправда як і багато інших, закріплені в ст.14 поняття, за винятком таких, як-от «податкове зобов'язання», «податок», «платник податку», «оподаткування», «ставка податку», «штрафна санкція» тощо [13].

З вищенаведених аргументів з необхідністю випливає висновок про недоцільність фіксації в податковому кодифікованому акті переліку (окрім усього іншого, ще й неповного) заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Натомість, вони мають знайти своє місце в спеціальному законі, нової редакції якого очікують як суб'єкти господарювання, так і уповноважені здійснювати державний контроль за його дотриманням.

Чому саме в законі про зовнішньоекономічну діяльність? Бо обидві групи заходів державного її регулювання унормовано тепер у ньому (закріплено різні види квот, ліцензій) і, на мою думку, мають знайти своє відображення в майбутньому.

Заради справедливості варто зауважити, що сам по собі термін «нетарифний» вжито в нинішньому законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» лише одного разу: у ч.3 ст.7 вказано, яким чином відбувається в нашій державі регулювання зовнішньоекономічної діяльності – при допомозі, серед іншого, «передбачених в *законах України* (курсив мій – В.Р.) актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції». У ч.4 ст.7 закону додаткового наголошено, що забороняється регулювання зовнішньоекономічної діяльності прямо не передбаченими в цій частині актами і

діями державних і недержавних органів. Попри очевидну «оригінальність» підходу, за яким у законі має бути передбачений акт (?!), цілком слушним є припис щодо врегулювання саме в нормативно-правових актах вищого законодавчого органу нетарифних правил і вимог.

Непоодинокими в практиці вітчизняних суб'єктів нормотворення є випадки запозичення і концепцій закону, і конкретних нормативних приписів актів російського законодавства. Для прикладу, у Податковому кодексі РФ [14], термін «нетарифне регулювання» відсутній, попри широке застосування слів «митний» у різних відмінках. Цей закон частково регламентує відносини щодо справляння митних платежів, але у відносинах, що виникають у зв'язку із стягненням податків при переміщенні товарів через митний кордон Митного союзу, використовуються поняття, означені митним законодавством Митного союзу й законодавством РФ про митну справу, а вже в частині, не врегульованій ним – Податковим кодексом РФ (ч.4 ст.11). Нетарифні заходи зовнішньої торгівлі не є предметом регулювання й Податкового кодексу Республіки Беларусь [15].

Наведені вище аргументи, а також системне сприйняття механізму державного регулювання економіки із властивими йому засобами й методами податкового й митного регулювання, дають підстави стверджувати щодо неприпустимості штучного розширення предмета регулювання Податкового кодексу України, який не являється джерелом нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Натомість, Митний кодекс України, а також спеціальний закон про зовнішньоекономічну діяльність покликані унормувати основи нетарифного регулювання, а саме відповідні терміни й поняття, базові положення щодо здійснення уповноваженими органами державної влади ліцензійно-дозвільної діяльності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопенко В.В. Заходи нетарифного регулювання щодо переміщення продуктів харчування через митний кордон України / В.В. Прокопенко, О.С. Крушук // Митна справа. – 2011. – №3 (75). – С. 58-68.
2. Основи податкового права: навчальний посібник / за ред. проф. Кучерявенка М.П. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2003. – 443 с.
3. Краткий словарь иностранных слов / под ред. И.В. Лехина, Ф.Н. Петрова. – Изд. 5-е, перераб. и доп. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1950. – 454 с.
4. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. Около 50000 слов / И.Х. Дворецкий. – Изд. 2-е [переработ. и доп.]. – М.: Русский язык, 1976. – 1096 с.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.
6. Про Положення про Державну пробірну службу України: Указ Президента України від 13.04.2011 № 461/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 12. – Ст. 627.
7. Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України: Закон України від 04.11.1999 № 1212-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 51. – Ст. 454.
8. Словник економічних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekonomiks.net.ua>
9. Економічна енциклопедія: у 3-х т. – Т. 2 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2001. – 848 с.
10. Петров О.П. Тлумачний митний словник-довідник / О.П. Петров. – Одеса: ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 592 с.
11. Загородній А.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: Термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Кондор, 2006. – 168 с.
12. Нагорняк Г. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення / Г. Нагорняк, Ю. Вовк // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 140-152.

13. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. ред. М.Я. Азарова]. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с.
14. Налоговый кодекс РФ (ч.1 от 31.07.1998 №146-ФЗ) // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1998. – №31. – Ст. 3824. Налоговый кодекс РФ (ч.2 от 05.08.2000 №117-ФЗ) // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2000. – № 32. – Ст. 3340.
15. Налоговый Кодекс Республики Беларусь от 19 декабря 2002 г. № 166-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0200166&p2={NRPA}>

УДК 345.78

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Степанов І.В., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена проблемним питанням реалізації мети адміністративного судочинства щодо оскарження в справах про адміністративні правопорушення. Проблема досліджується з позицій забезпечення принципу верховенства права.

Ключові слова: адміністративне судочинство, справи про адміністративні правопорушення, оскарження, принцип верховенства права.

Степанов И.В. РЕАЛИЗАЦИЯ ЦЕЛИ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА ОТНОСИТЕЛЬНО ОБЖАЛОВАНИЯ В ДЕЛАХ ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ / Национальная академия внутренних дел, Украина

В статье анализируются проблемные вопросы реализации цели административного судопроизводства при обжаловании в делах об административных правонарушениях. Эта проблема исследуется с позиции обеспечения принципа верховенства права.

Ключевые слова: административное судопроизводство, дела об административных правонарушениях, обжалование, принцип верховенства права.

Stepanov I.V. REALIZATION OF PURPOSE OF ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDING IN RELATION TO APPEAL IN CASES ABOUT ADMINISTRATIVE OFFENCES / National academy of internal affairs, Ukraine

This article is devoted to problematic question of the purpose of the administrative proceedings on appeal in cases of administrative offenses. The problem is studied from the standpoint of ensuring the rule of law.

Key words: administrative law, administrative cases, the appeal, the rule of law.

Запровадження адміністративної юстиції в Україні є вагомим досягненням сучасного державотворення. Це реальний приклад реалізації теорії адміністративного права та адміністративного процесу в діяльності публічної влади. Належне публічне адміністрування в сучасних умовах є неможливим без організації відповідного контролю з боку громадянського суспільства. Такий контроль може бути реалізований через діяльність адміністративних судів. Такі положення обґрунтовують актуальність тематики, обраної для дослідження в цій статті.

Питання утворення та функціонування адміністративних судів були предметом окремих наукових досліджень. Зокрема це роботи Т. Весельської, Ю. Георгієвського, В. Стефанюка, А. Руденка, В. Андрійцю, Т. Коломоєць та інших вчених. Вийшли друком декілька науково-практичних коментарів Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ). У зазначених працях питання особливостей реалізації можливостей адміністративного судочинства при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про адміністративні правопорушення не досліджувались.

Метою цієї статті є дослідження особливостей оскарження в порядку адміністративного